

Потпуковник ЖЕЉКО ГЕРБЕЦ

НЕКА ПИТАЊА БОЈНЕ ГОТОВОСТИ

О бојној готовости армије као цјелине, и јединица посебно, може се говорити у доба мира, као и у рату. Она је прешла одређени историјски развој¹⁾ и данас има врло широко значење. Бојна готовост оружаних снага у рату треба да омогући њихово дејство под повољним условима и у свако време, и може да буде оперативна и техничка, а углавном се постиже скраћеним поступцима у вежбању људства за рат, сталним држањем јединица у бојној спремности, великом опрезом свих јединица да се спречи изненађење од стране непријатеља, убрзаним радом на проналажењу нових борбених средстава и уопште великом активношћу на свим пољима ратних напора. Мирнодопска бојна готовост постиже се и одржава под повољнијим општим околностима, али интензитет и ту мора бити такав да увек постоји довољан број бојно спремних јединица и средстава за одбрану од било каквог изненадног напада и одговарајући број резервиста који су војнички увежбани и у стању да за врло кратко време попуне ратне јединице и службе за њихову сталну попуњу.

Оперативна готовост односи се првенствено на стање људства из састава јединица армије, док техничка спремност представља другу страну опште готовости и начелно обухвата стање, врсту, број и ква-

---

¹⁾ Спремност, готовост — као општи појам, означава стање појединца, групе или масе ради извршења неког задатка. То је одређени степен у свршавању сваког посла, чији значај овиси о гледању на фазу припрема од стране руководства или организатора.

Бојна (борбена) готовост — спремност означава стање у коме се налази армија — као целина, њене јединице посебно или сваки појединац као припадник оружаних снага.

Бојна готовост као појам појављује се упоредо са првим супротностима и првим сукобима у људском друштву. Период људског удруживања, стварање племена и држава, даје јој шири значај и ставља је у ред првих задатака нових заједница. Бојна спремност није више ствар само појединца, већ све више прераста у основну бригу руководства заједнице. Посебну важност она добија после усвајања опште војне обавезе од стране већег дела држава. Ово произилази и из чињенице што су мирнодопске армије биле знатно мање од ратних и што је прелаз из мирнодопског стања на ратно био доста сложен и захтевао је одређен временски период. После тога, упоредо са усавршавањем старих и проналажењем нових борбених средстава време за које се постиже бојна готовост добија све већи значај.

литет технике и техничког материјала који се налази на руковању у јединицама или је предвиђен за ратне сврхе. Овде долази у обзир и поседовање резервних делова, као и одређених количина погонског материјала.

Бојна готовост мора бити непрекидна и представља главно мерило оперативности и стварне вредности оружаних снага. Да би удовољила захтеву за непрекидношћу неопходно је да се заснива на преплитању резултата програма материјалног развоја и војне обуке са променљивим захтевима наметнутим еволуцијом тактике.

Питање бојне готовости са одређеног гледишта нормално је да се озбиљније поставља код земаља и армија које су првенствено оријентисане на одбрамбени рат, јер ће сваки евентуални нападач посветити посебну и одговарајућу пажњу припремљености јединица за напад на који се одлучио.

У данашње време на бојну готовост посебно утиче постојање два антагонистичка блока држава, а оба су у могућности да брзо униште основне потенцијале за вођење рата код супротне стране, те би већим изненађењем могли и пресудно онеспособити противника за пружање озбиљнијег отпора за дуже време.

Готово стално послератно одржавање стања „хладног рата“ учинило је да скоро све државе — било да су у саставу блокова, било да су оријентисане на независну, самосталну политику — предузимају низ мера у циљу развијања и јачања својих оружаних снага и њихове бојне готовости. Руководства армија постојећих блокова разрадила су многе варијанте евентуалног дејства супротне стране и предузимају сврсисходне мере.

Државе које своје међународне односе заснивају на ванблоковској политици морају, опет, водити много рачуна о националној одбрани јер су у послератним годинама баш оне биле присиљене да бране своју независност и опстанак. За њих постојање антагонистичких табора представља латентну опасност да изгубе самосталност, поготово ако се налазе на важним географским и стратегијским раскрсницама.

Могућност да државе и њихове оружане снаге буду изложене изненадном нападу ваздухопловства нуклеарним бомбама, а нарочито диригованим пројектиlima са атомском бојевом главом лансираних са земље или из подморница, говори о томе да се пуна пажња мора посветити предузимању мера за откривање непријатељевих намера, паралисање и умањивање ефеката тих дејстава. Овде, поред подизања бојеве готовости оружаних снага, долази и израда широке мреже радарских и осталих техничких средстава за откривање непријатељских летилица, брижљиво припремљена и реализована мрежа заштитних објеката под земљом који ће кључној производњи омогућити рад и у време атомског бомбардовања, обученост армије за дејство под условима примене нуклеарног оружја од стране противника, подизање свести и припремљеност целокупног становништва на борбу за националне и праведне циљеве и поред великих жртава итд. итд.

Све наведено говори о томе колико је у данашњим условима широко питање бојеве готовости и како би за њено потпуно сагледавање био потребан заједнички рад свих грана делатности човека.

Бојна готовост одувек је представљала чворно питање за сваку земљу и армију, те је стога нужно детаљније сагледати најбитније чиниоце на којима се заснива и који на њу утичу. У ствари, све мере и поступци који се предузимају у миру и рату у армијским јединицама и опште у земљи имају за циљ потпуно оспособљавање јединица и подизање борбене спремности нације, но покушаћемо да неке од њих издвојимо и групишемо. То су: а) организацијско-формацијска структура јединица и установа; б) опште мобилизацијске припреме и попуна армије, и ц) борбена обученост састава армије и спремност нације.

Организацијско-формацијска структура јединице и установа. Из досадашњих ратова је познато да су бројно слабије војске, или њихове поједине јединице, побеђивале бројно јачу армију ако је, поред осталог, њихова организација била високог квалитета. Тако су Немци у почетку другог светског рата (1939—1942. године) тукли бројно јаче снаге, пошто су у рат ушли с боље организованом војском у целини, а нарочито у погледу тенковских и ваздухопловних јединица. Они су 1939. године при нападу на Пољску имали формиране оклопне дивизије, а 1941. године и 4 оклопне групе армија (састава корпуса и дивизија) са свега 3.350 тенкова. Оваква организација у потпуности је одговарала њиховој концепцији вођења муњевитог рата. На другој страни, њихови противници су баш на том плану имали крупних недостатака.

Колико одговарајућа организација војске утиче на њену бојну готовост показује и то да су неке армије у току рата спроводиле реорганизацију, иако је то у ратним условима тешко изводљиво. На пример, у СССР-у су после неуспеха 1941 — 1942. године расформирали механизоване и формирали тенковске корпусе, а пред крај рата и армије. Они су организацију тих јединица прилагодили условима рата, што се убрзо показало правилним. Ова и друге чињенице показују да је организација армије у сталном кретању и да представља проблем који се мора непрекидно студирати и решавати.

Интересантно је погледати како се у току другог светског рата кретао састав пешадијске дивизије немачке армије и како је то решено у армији САД из 1955. године.

Анализа табеле показује да је општи састав поменутих дивизија из другог светског рата и послератног периода мање-више исти; да је састав пешадијских делова подлегао нешто већем смањењу (од 61 на 35%), даље, да састав инжињеријских и делова везе показује тенденције малог пораста и да је састав артиљеријских оруђа и позадинских јединица и органа у знатном порасту. Такође, у послератној пешадијској дивизији дошло је до појаве оклопних делова.

Код анализе табеле треба подсетити да у вези са појавом термонуклеарног оружја влада општа тенденција смањења укупног састава дивизије, као и да се послератне дивизије налазе у стадијуму непрекидне реорганизације.

	Немачка див. 1941. год.			Немачка див. 1943. год.			Див. САД 1955. год.	
	у људ- ству	у про- центу	укупан састав	у људ- ству	у про- центу	укупан састав	састав пој. род. оружја и сл. у њој	укупан састав
1. — Пешадијски дел ви	11.388	61,4	18.535	10.237	60,7	16.855	35	Мање — више је исти какав је био пеш. див. из 1943. год.
2. — Арт. делови	4.068	21,9		3.218	19		31,3	
3. — Оклоп. дел.	—	—		—	—		5,8	
4. — Инж. једин.	783	3,6		697	4,1		5,3	
5. — Служба везе	526	2,8		509	3		4,7	
6. — Позад. дел.	1.770	9,5		2.194	13		17,9	

Да би се омогућило праћење и вршење промена у војној организацији потребно је добро познавати факторе и начела који утичу на њу. То су углавном демографски фактор, ратна доктрина, политички, економски, технички и географски фактор. Студија и анализа наведених фактора омогућују да се добију организација и формација које најбоље одговарају потребама једне државе. Поменути фактори утичу на величину армије и њених јединица, на величину и развој видова и родова, на врсте и количину наоружања, на транспорт, покретљивост, ватрену моћ јединица, материјално и техничко обезбеђење итд.

Данас се, разумљиво, води рачуна да организацијско-формацијска структура јединица и целе армије буде прилагођена и класичним и атомским условима вођења рата и да буде реална у односу на расположиво људство и технику у дотичној земљи. Изразита су и настојања да се мирнодопска и ратна организација и формација много не разликују. Тежи се, такође, да сопствена армија има организацију и формацију бољег квалитета од евантуалног противника, те да се обезбеде добра покретљивост, самосталност и снабдевање.

Вођење рата у савременим условима захтева да се садејство јединица разних родова и видова не решава само као проблем усклађеног дејства и сарадње засебних формацијских делова, већ да се обезбеди њихова пуна интеграција у пракси без обзира на то у којој је мери она спроведена организацијско-формацијским саставом појединих јединица (што зависи како од организацијске специфичности појединих родова и видова, тако и од расположивих снага, као, уосталом, и од конкретних организацијских решења).

У вези с тим, у савременим ратним дејствима поставља се као нужност да се оствари потпуно интегрирано садејство јединица разних родова и видова, како у оквиру здружених команди, тако и између разних врста родовских јединица, односно снага видова које учествују у заједничким борбеним дејствима или су удружене у комбинованим операцијама.

У последње време развој оружја за масовно уништавање, повећане могућности покрета (маневра) као резултат механизације јединица, појава нових врста оруђа, пораст ватрене и ударне моћи јединица, као и промене које су с тим у вези настале у принципима извођења ратних операција — безусловно су наметнули тражење нових решења у организацији војске. Тако, на пример, од завршетка другог светског рата настале су радикалне промене у структури совјетских оружаних снага и оне су сада, према многим оценама, на вишем нивоу него што су биле на крају прошлог рата. Учињени су велики напори да се армија механизује и моторизује. Армија поседује атомска, термонуклеарна и ракетна оружја, реактивне авионе, те моћна оклопна и противоклопна средства, знатно је порастао проценат ваздухопловства и јединица противавионске одбране, а широког маха узела је израда далекометних пројектила.

И у осталим армијама земаља Варшавског пакта вршене су промене у циљу снабдевања савршенијим техничким материјалом, чиме се утицало и на спровођење нове организације војске.

У армијама западних земаља, у време од завршетка другог светског рата, такође су извршене велике организацијске промене. У низу држава неколико пута је спровођена реорганизација војске са тежњом да се повећају њена оперативност и ватрена моћ. Копнене војске САД, Велике Британије, Француске, Западне Немачке и неке друге механизоване су и моторизоване, располажу великом количином оклопних и противоклопних средстава, бестрајном и атомском артиљеријом и многим другим типовима савременог наоружања. У тим државама главна пажња обраћа се изградњи јаког ваздухопловства и ракетног оружја, даљој изградњи ратне морнарице, посебно подморница. Са тог аспекта тамо се разматрају и облици организације јединица.

И земље са разним друштвеним уређењима, које не припадају ни једном од постојећих блокова, настоје да у организацији армије и њеној обуци иду укорак са новим ратним достигнућима без обзира да ли сами поседују нова оружја за масовно уништење или не — тежећи да националну одбрану организују тако да она што мање отежава брз економски развој државе (јер су оне махом донедавно биле зависне, колонијалне и неразвијене), а да обезбеде своје постојање и независност.

Данас се више него икада раније у разним земљама траже нова решења у организацији оружаних снага којима би се задовољиле мирнодопске потребе и омогућила брза и ефикасна мобилизација и стварање ратне армије. Све је више земаља које усвајају мешовити систем у организацији војске и прилагођавају га својим условима и потребама.

Укратко речено у организацијским формама оружаних снага данас се иде ка стварању веома јаким, брзим и покретљивим јединица које истовремено поседују велику ударну и ватрену моћ. Тежи се, уједно, да те јединице буду отпорне на дејства нових ратних средстава и да су, у одређеном степену, у могућности да изводе како одбрану тако и напад под свим могућим условима. Испољава се и тежња да се број људи у појединим јединицама смањи, а да се уведе такво наоружање које ће ватрену моћ и даље повећавати. За неке ратне јединице формирају се резервне команде, тако да се руковођење не прекида у случају уништења једне команде.

Опште мобилизацијске припреме и попуна армије. Аналогно развоју друштва и оружаних снага развијали су се и усавршавали послови, везани за прелаз земље из мирног у ратно стање. За ову активност у свим епохама постоје неке заједничке карактеристике. Ту се, пре свега, може узети да су се у миру све земље припремале за мобилисање ратне армије, да је одлуку за мобилизацију имао право донети највиши државни орган, да се мобилизација саопштавала или објављивала обвезницима које је требало мобилисати, да су се после објављивања мобилизације обвезници, стока и материјал прикупљали на унапред одређеним збориштима, да су се после формирале јединице и да је увек била тежња да се код мобилисаних што пре постигне максимална бојна готовост.

Мобилизација у почетном периоду рата представља најважнију етапу мобилизације, нарочито за браниоца. Прелаз на армију ратног састава изазива огромне промене у структури јединица и установа армије, као и у целом животу нације. Тај период представља врло озбиљну кризу бојне готовости армије у целини.

Будући да термин почетка мобилизације, њен ток, време трајања и постигнути резултати веома много утичу на готовост трупа, а особито на њихово дејство у почетном периоду рата, постоји разумљива општа тенденција за извођење мобилизације тајно у што је могуће краћем року и неочекивано. Разматрајући ово питање види се да мобилизација може бити наређена: пре почетка ратних операција, истовремено са почетком и непосредно после почетка ратних операција.

Почетак мобилизације пре прелаза на ратне операције омогућава благовремено стављање у покрет ратног потенцијала и ствара погодне услове за стратегијску или операцијску концентрацију на предвиђеним правцима ратних дејстава. Данас чак и претицање противника у односу на почетак мобилизације само за неколико десетина минута може одлучујуће утицати на даљи ток судара. Те необичне разлике у времену могу се протегнути не само на цео мобилизацијски процес, већ консеквентно и на ток операција у почетном периоду рата. Тако, на пример, кад би једној страни успело и безначајно изненађење друге стране у почетку мобилизације и у вези с тим благовремено (раније) прелажење на офанзивне операције, подржавајући их јаким нападом ваздухопловства и ракетног оружја на мобилизацијске рејоне и рејоне концентрације, може се рачунати с тим да нападнута страна

неће бити у стању да настави мобилизацију сагласно с планом, а предвиђени термини борбене готовости трупа знатно ће се продужити.

Почетак мобилизације истовремено са прелазом на ратне операције, па чак и непосредно после њиховог почетка, изгледа у савременим условима могућан и теоретски оправдан.

Таква мобилизација, прорачуната на постизање изненађења, ипак зависи од опште ситуације на датом ратном попришћу, броја потпуно спремних јединица, распоређених на предвиђеним правцима операција, њихове удаљености од границе, степена оперативне припреме позадине, односа снага на појединим операцијским правцима и предвиђене јачине атомских напада.

Уверљиву илустрацију неких питања која се односе на процес мобилизације може показати пример Немачке пре почетка другог светског рата. Наиме, реализовање предвиђене мобилизације у Немачкој у знатној мери је олакшало тадашње фашистичко законодавство које је омогућило скривено извођење делимичне мобилизације под видом разних вежби, маневара итд.

Важно је уочити да је мобилизација одувек представљала крупан државни проблем, а посебно је то потенцирао савремени рат који захтева тоталну мобилизацију свих људских и материјалних извора и снага земље и то за врло кратко време после избијања сукоба и у целом току рата.

Такође, прворазредно питање за сваку армију у миру и рату је попуна људством и материјално-техничким средствима, јер они представљају основни фактор за вођење рата.

Треба истаћи да попуна армије представља крупан и сложен проблем не само армијског, него и општедруштвеног значаја. Већина људства и део технике за ратне потребе мобилишу се из цивилног сектора, ради чега треба имати у миру и рату одговарајући однос људства у армији и оног у грађанству, те служи за попуњу и ради на одржавању и опслуживању армије.

Решење ових питања у многоме утиче на покретљивост армије, маневарску способност и њену општу борбену вредност.

Током историје су позната три основна начела попуне армије која и данас важе. То су врбовање, добровољно јављање и попуна на основу војне обавезе.

Попуњавање армије на бази општевојне обавезе је најсавременије јер се тим начином омогућује држање мирнодопске армије у жељеној бројној јачини, обезбеђује се мобилизација резервног састава и формирање максималне ратне армије.

На бојну готовост армије утиче и место где се упућују регрути, време њиховог упућивања и место служења војног рока.

Неким армијама више одговара упућивање регрута у наставне центре, други, опет, их вежбају непосредно у јединицама где ће и служити војни рок, док су неке усвојиле комбиновано решење, тј. део људства шаљу на почетно обучавање у центре. То су, углавном, специјалисти, а већи се део регрута обучава у јединицама.

Сваки од наведених начина обучавања има својих предности и слабих страна. Тако, упућивање у центре омогућује максималну борбену готовост у тактичко-оперативним јединицама, јер војници у њих долазе углавном оспособљени за борбена дејства. Даље, центри могу на оглас мобилизације да продуже своју функцију као наставни центри за убрзано оспособљавање бораца за попуна ратних јединица. У центрима постоје повољнији услови за боље материјално обезбеђење наставе, нарочито у погледу полигона, стрелишта, рељефа и сл., чиме се подиже вредност обучавања војничког састава. С друге стране, у овом случају кретања војника су знатно већа, а негативно се одражава и то што ниже старешине у тактичким и тактичко-оперативним јединицама не учествују у извођењу почетне обуке са војницима, на које, пак, неповољно утичу промена средине, старешина итд.

На усвајање одлуке о томе како ће се и где обучавати регрути утичу многи елементи доктринарне, географске, политичке и друге природе у свакој земљи посебно, а не само оцена предности појединог од тих начина са чисто војничког гледишта.

Што се тиче времена упућивања регрута у армију, оно може бити једнократно или вишекратно, тј. у различито доба године.

На служење војног рока регрути се могу упућивати по територијалном, екстериторијалном и мешовитом систему. Тежња је у многим армијама да у миру имају екстериторијални и мешовити, док у рату примењују територијални систем.

Попуна старешинама врши се такође на различите начине у разним армијама, но, углавном се тај кадар добија из: војних школа, цивилних школа, војних завода или од војних службеника.

Попуна армије људством у рату заснива се на истим принципима као попуна мирнодопске армије, с тим што се попуна ратне армије карактерише извесним специфичностима које су условљене губицима и потребом да се они што пре надокнаде. Решење тих питања умногоме утиче на степен бојне готовости јединица ратне армије.

Савремени ратни услови унели су измене и у намени и организацији допунских јединица. Док су те јединице раније служиле искључиво за попуњавање разних јединица људством, сада је њихова намена проширена. Поред појединачних и групних попуњавања оне служе и за замену читавих јединица које су претрпеле атомски удар, а оспособљене су и као борачке јединице (у својим основним формацијама) за уништење ваздушних десаната, за разна обезбеђења и сличне борбене задатке.

Допунске јединице су сада повећаног састава, јер су и губици у људству и материјалу у јединицама већи.

Материјална средства, такође, имају одговарајуће место у стварању, јачању и развијању борбене спремности армије. Она повећавају и ефекат дејства у погледу силине удара, ватрене моћи, покретљивости и маневарске способности. Због овакве улоге и важности матери-

јалних средстава свака држава настоји да већ у миру обезбеди армију потребном количином материјала, а нарочито савременим средствима ратне технике. Напори на овом задатку могу се најбоље сагледати ако се има у виду да данас већина држава за одржавање и опремање армије троши 10—30% националног дохотка.

Борбена обученост састава армије и спремност нације. Један од основних чинилаца који одлучују о борбеној готовости трупа је ниво обуке војника. Правилност те тезе потврђују досадашња ратна искуства и искуства наставе.

Велика је разлика између човека кад по доласку у армију полагаје заклетву и кад може преузети борбени задатак. Елиминисање те разлике део је посла који се обавља путем наставе. Други део односи се на усавршавање организације, тактике и средстава које ће са своје стране омогућити борцу у јединицама да се оспособе за преузимање сваког борбеног задатка.

Кад стојимо на становишту да организација, наоружање, опрема и обученост оружаних снага морају бити стално на највишем могућном нивоу — а то је једино правилно гледање — онда је јасно да за ове припреме нису довољни часови и дани, него месеци и године. Ако војници не би у моменту појаве опасности били у стању да одмах ефикасно активирају организацију, наоружање и опрему и да искористе обученост, то би било само доказ њихове опште неприпремљености и слабе обучености.

Основни циљ мирнодопског рада и обуке јесте да се над евентуалним противником оствари што већа надмоћност у борбеној снази. При томе се, природно, тежи да се постигне надмоћност у свим факторима војне моћи, али то увек неће бити могућно. У таквим случајевима ће се настојати да се бар у неким од тих фактора постигне што већа надмоћност а да се у осталим задржи што повољнији однос, како би укупна величина борбене снаге превазишла противникову.

У свакој армији тежња је да њен састав буде оспособљен за све услове и видове ратовања. Васпитање и обука спроводе се тако да би се обезбедила максимална бојна готовост. Системом и методом обуке, плановима и програмима и свим осталим поступцима у току обучавања настоји се допринети снази и бојној вредности армије.

Посебна пажња у обуци посвећена је стицању техничких знања, јер све већа техника захтева већа техничка знања и специјализацију, а веома динамичан рат, какав се предвиђа, и интеграција технике у нижим јединицама траже од старешина и војника комплексне борце. Овим се све више губи оштра граница између специјалиста и општевојног кадра на једном вишем степену стручног и општевојног знања и једних и других категорија.

Тежиште обуке и васпитања војника и старешина у трупи и школама усмерава се све више на њихово оспособљавање за рад и дејство у условима примене атомског и реактивног оружја и електронике у ратне сврхе. Кроз обуку све више провејава настојање да се при-

падници армије, а и цео народ, оспособе за борбу против диверзаната и ваздушних десаната, за дејства ноћу или за време већих временских непогода, која у будућем рату треба да буду нормалан вид дејства.

Ефикасно искоришћавање чак и најсавршенијег наоружања и опреме условљено је, пре свега, степеном овлађивања том техником од стране сваког војника. Успех маневра самосталних и тактичких јединица, односно њиховог дејства на бојишту, углавном зависи од одговарајућих умешности и правилности поступака појединих војника који у збиру чине оно што дефинишемо називом самосталне, тактичке и оперативне јединице.

Ни у ери атомског оружја није се смањио значај индивидуалне обуке војника. Напротив, ти захтеви све више расту. Јуче је, на пример, пешаку била довољна умешност у владању пушком, бомбом, ашовом и маском. Данас савршено познавање индивидуалног оружја није довољно; пешак мора умети и да влада свим колективним врстама оружја свога одељења, вода и чете, да отвара успешну ватру са механичког возила које се налази у покрету, да дејствује на терену затрованом радиоактивним честицама, да самостално извиђа, уклања и поставља мине итд. Сутра ће, поред тога, требати да овлада техником рада на индивидуалној радио-станици, да се служи апаратом за ноћно осматрање, управља моторним возилом и сл.

Једном речју, поред сталног продубљавања процеса специјализације војника у родовима војске, неопходно је да се води рачуна и о универзалном образовању војника. Развој система обуке у савременој армији усмерен је ка томе да сваки војник копнене војске, поред темељитог владања својом специјалношћу, истовремено буде до извесног степена пешак, пионир, хемичар, а чак и везиста, болничар па и руководац. Поред тога истиче се, као никада раније, потреба замењивања дужности у оквиру одељења, послуга и група.

То су главни моменти које је неопходно узети у обзир при изради планова и програма обуке у трупи.

Јасно је, међутим, да се обучавањем у потпуности не исцрпљује процес припреме трупа. Другу страну тога процеса сачињава политичко и војно васпитање. Ако обучавање има задатак да „наоружа“ ратнике неопходним знањима и створи навике које су им потребне да вешто и усклађено дејствују, то васпитање, утичући на свест а преко ње и на понашање војника, развија код њих свесност, висок морални дух, осећање патриотизма и одговорности за заштиту своје отаџбине итд. У процесу васпитања код војника се формирају неопходни морално-борбени квалитети.

Нема никакве сумње у то да ће без обзира на врсте и моћ савремених ратних средстава главну улогу у рату и даље играти људи. Од њихове спремности, издржљивости и упорности зависиће ток и резултат рата. Војници се морају одликовати високим моралним и политичким особинама, дисциплинованошћу и упорношћу при одбијању

непријатељевог напада, обазривошћу пред њим и активном постојаношћу у савлађивању његове пропаганде. Неопходно је да се они припремају за подношење последица примене савременог оружја од стране непријатеља. Ту пре свега долази психичка отпорност, пошто ће ефекат дејства јаких експлозивних или пак запаљивих, бактериолошких или хемијских средстава (при масовној употреби) посве деструктивно утицати на психу војника.

Проблему психичког челичења војника не посвећује се увек довољна пажња. Психолошки проблеми схватања одважности, храбрости и пожртвованости, тј. елементи који, међу осталима, одлучују о постојаности морала код војника, још се увек недовољно оцењују као веома важни фактори у рату.

Један од главних чинилаца психичког учвршћивања војника кад су у питању савремена ратна средства је потпуно познавање њихових тактичко-техничких могућности, средстава за заштиту и принципа заштите, односно максимално проверавање свих тих елемената у борбеној обуци. То је навело многе армије да увелико у програм обуке унесе проблеме, везане за противатомску одбрану.

Такође, под борбеном обученошћу сматра се и способност војника за дејство и заштиту у условима масовне примене отровних гасова, као и бактериолошких средстава.

У склопу припреме војника — ратника одређено место имају и методи обучавања и васпитања. Они у војном делу представљају сами по себи одређени систем принципа и правила, начина и метода предавања и утврђивања војних знања и стварања навика, како индивидуално тако и у целом војном колективу, за заједничка и усклађена дејства.

Укратко, овде је најважније истаћи то да борбеном обуком треба научити војнике да им је главна дужност извршење задатака без обзира на тешкоће. Све старешине морају бити свесне тога да под условима примене атомских, хемијских и бактериолошких оружја расту напрезања при извођењу ратних операција. У вези с тим захтева се од сваког припадника армије висока обученост, издржљивост, отпорност, жељезна војна дисциплина и огромна воља за победу над непријатељем.

Ово треба имати на уму тим више што ће о исходу рата увек решавати људи који буду савршено владали техником, дубоко уверени у његову праведност, искрено одани отаџбини и увек спремни да стану у одбрану интереса свога народа.

Подаци о губицима у последња два велика рата показују да је становништво више подложно дејству непријатеља него армија. У евентуалном будућем рату они би били много тежи. Зато се у свим земљама пришло остваривању програма припрема целе нације за што ефикаснију заштиту и одбрану, нарочито од нових средстава за масовна уништавања, као и оспособљавању свега способног становни-

штва за активна борбена дејства против евентуално убаченог или прикривеног непријатеља.

Као један од основних елемената за постизање тог циља развија се масовна физичка обука, којом се пре свега тежи повећању продуктивности умног и физичког рада и повећању одбрамбене способности народа. Притом се пошло са становишта да је подизање моралних и других квалитета искључиво теоретским путем недовољно и да се, на пример, храброст може врло ефикасно развијати разним физичким напрезањима која садрже извесне стварне или привидне опасности; самопоуздање се може постићи у блиској борби — рвањем, мачевањем, цудо-ом, боксом, борбом ножем итд.

Постићи велике резултате у моралном погледу немогуће је без јаке физичке снаге и увежбаности. За људе слабе физичке кондиције довољна су нешто већа напрезања па да им се исцрпе и морална енергија. У том циљу се у многим земљама врше анализе способности нације за вођење организованог одбрамбеног рата. Тако је у САД приликом анализе способности људи за оружане снаге установљено да је од септембра 1948. до новембра 1958. године 38,3% регрута одбијено због физичких, менталних или моралних недостатака. У истом периоду саме оружане снаге одбиле су још 6,6% од оних које су регрутне комисије биле пропустиле.

Према томе, као што се види сви друштвени фактори играју одређену улогу у оспособљавању нације за ратне напоре, те се у многим земљама води све више рачуна о њиховом организовању и усмеравању.